

e-ISSN: 2148-0494

dergiabant (AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi), *Güz 2016, Cilt:4, Sayı:8, 4:48-68*

Gönderim Tarihi: 30.10.2016

Kabul Tarihi: 02.11.2016

HZ.PEYGAMBER (S.A.S) DÖNEMİNDE KULLANILAN KIYAFETLER

Haydar GÜNGÖR*

Öz

Klasik hadis kaynaklarının çoğunda *Kitabu'l-Libas* bölümleri bulunmaktadır. Bu bölümlerde Hz.Peygamber'in giyim tarzı ile nice ölçü ve prensiplerin yanı sıra O'nun ve sahâbesinin kullandığı kıyafetlere dair zengin atıflar bulabiliriz. Temel hadis kaynaklarında nakledilen bu rivayetlerde Hz.peygamber'in (s.a.s.) İzâr, Rida, Hibere, Cübbe (Kaftan), Mırt, Hamisa, Kamîs, Burnus, Sirval, Sarık ve Kalansuve gibi giysileri kullandığı yer almaktadır. Ayrıca bu bölümlerde Hz.Peygamber'in elbise seçiminde hangi değerlere özen gösterdiği de zikredilmektedir. Ayrıca bu bölümlerde Hz.Peygamber'in elbise seçiminde hangi ahlaki değerlere özen gösterdiği de zikredilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıyafet, İzâr, Rida, Hibere, Cübbe, Mırt, Sirval, Sarık.

THE CLOTHES USED IN THE PERIOD OF PROPHET MUHAMMED

Abstract

There is a chapter called *Kitabu'l-Libas* (Chapter of Clothes) in each hadith book we have. In the regarding chapters, while the principles about cloth belonging the Messenger of Allah have been taken part in , at the same time, clothes used by him and his companions either directly or indirectly has been described. In this narratives, it has been stated that the Messenger of Allah had used some clothes named izar, rida, hibara, jubba (kaftan), mirt, hamisa, kamis, burnus, sirval, sarik and kalansuva. Also, in these regarding chapters, it is mentioned that the key feature about clothes he paid attention were to be clean and modest whatever they had names.

Keywords: Cloth, İzâr, Rida, Hibere, Jubba, Sirval, Sarık.

Giriş

Örtünme insanın tabii ve zaruri bir ihtiyacıdır. Nitekim örtü onu fizikî ve tabiat şartlardan koruyan bir kalkandır. Fakat insan bunu sonradan edinmektedir.

Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim örtünmeyi sadece fizikî ve tabiat korunma malzemesi olarak görmemektedir. Kur'an giyinmeye, insanın haya duygularının bir tezahürü olarak bakmakta ve onu avret yerlerini örten bir nesnenin yanında süslenme aracı olarak da takdim etmektedir. "Ey Ademoğulları size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik."¹ Öte yandan Yüce Allah, "Süslenecek elbise verdik" diye buyurmakla da güzel giyinmeye atıfta

* Eğitimci, haydargungor20@hotmail.com

1 7 A'raf, 26.

bulunmuştur. Ziyinet olarak nitelendirilen elbise nimetinin giyilmesi arzusunun da içerisinde kolan yine Yüce Allah'tır. Dolayısıyla elbise giymek insanın en doğal haklarında birisidir. Başka bir ayette "Ağaçtan meyve tattıklarında kendilerine ayıp yerleri göründü ve cennet yapraklarından üzerlerine örtmeye başladılar"² denilerek örtünmenin başlangıç tarihi verilmiştir. Nitekim o günden beri insanoğlu farklı şekil ve değişik malzemedan yapılmış elbiselerle örtünmeye çalışmışlardır.³

Allah Teala insanlara giyinmenin zaruri olduğunu bildirmekle beraber asıl amacın kişinin takva sahibi olmasını, bu takvayı vücudunun her tarafını kuşatan bir giysi gibi örtmesini emretmektedir. "Ey Adem oğulları size çirkin (avret) yerlerinizi örtecek giysi, süsleneyecek elbise indirdik. Takva elbisesi... İşte o daha hayırlıdır. Bunlar Allah'ın ayetlerindedir. Belki düşünüp öğüt alırlar."⁴

Bizlere ulaşan hadis kitaplarının genelinde Kitâbu'l-Libas, Müslim'in (ö.261/876) *Sahih*'inde Kitâbu'l-Libas ve'z-Zîne, Nesâi'nin (ö.303/915) *Sunen*'inde ise Kitâbu'z-Zîne adında başlı başına bölümler bulunmaktadır. Bu bölümlerde giyimden süslenmeye kadar pek çok bab ve bu bablar içinde pek çok hadis rivayet edilmiştir. Örnek olması bakımından Müslim'in *Sahih*'inde 125 hadis, Ebu Davud'un (ö.275/889) *Sunen*'inde sadece Libas bölümünde (Hatem (Yüzük) ve Teraccül (Saçları Tarama ve Düzeltme) bölümleri hariç) 137 hadis rivayet edilmiştir. Bu kitaplarda Hz. Peygamber'in (s.a.s.) giyim-kuşamı belli başlıklar altında incelenmiş, O'nun kullandığı elbiseler ayrı ayrı değerlendirilmiştir.⁵ Yine bu eserlerde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kullandığı giysilerin isimleri zikredilerek modelleri ve biçimleri aktarılmaya çalışılmıştır. O'nun dönemin kullanılan kıyafetler hadisler de şöyle zikredilmektedir.

1. Hz. Peygamber Döneminde Kullanılan Giysiler

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Hz.Peygamber, şık, zarif temiz ve güzel elbiseler giyinmiş ve bu konuda inananlarada gerekli uyarı ve tavsiyelerde bulunmuştur. Bunun için O (s.a.s.), yolculuğa çıkarken bazı arkadaşlarına şöyle söylemiştir: "Sizler kardeşlerinizin yanına gidiyorsunuz, binek hayvanlarınıza güzel eğerler vurun ve güzel elbiseler giyiniz. Öyleki yüzde ki ben nasıl belli oluyorsa siz de onun gibi insanlar içinde gözde olun. Çünkü Allah çirkin görünüm ile çirkin söz ve davranışı sevmez."⁶ Hz. Peygamber'in temiz ve güzel giyinme konusundaki hassasiyeti o derece yüksektir ki savaşa giderken bile uygun görmediği kıyafetlere müdahale etmiştir.⁷ Bir gün üzerinde kirli elbise bulunan bir

² 7 A'raf, 27.

³ Hüseyin Akyüz, *Nebevi Öğretide Estetik Anlayış*, Ankara: Fecr Yayınları, 2016, s. 100.

⁴ 7 A'raf, 26.

⁵ Peygamberimizin (s.a.s.) giyim, kuşam, yeme, içme vb. hâllerini inceleyen bir makale için Erdoğan Köycü, "Hz.Peygamberin Vasıfları", *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1 (2014), 105-117.

⁶ Ebû Davud, I-V, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992, Libas, 25, (Hadis No:4089).

⁷ Malik b. Enes, *el-Muvatta'*, tahk. M. F. Abdulbaki, I-II, Çağrı Yayınları, 1992, Libas, 1.

adamı görünce “Bu adam elbisesini yıkacak bir şey bulamıyor mu?” demekten kendini alamamıştır.⁸ Aslında Hz.Peygamber’in kılık kıyafet konusunda ahlaki kurallarının tamamı bunlardan ibaret değildir. Fakat makalemizin konusu O’nun döneminde kullanılan kıyafetler olduğundan dolayı bu kadarlık açıklamakla yetineceğiz.⁹

Hz.Peygamber, kendi döneminde görebildiğimiz kadarıyla üst giysisi olan İzar onu alt giysisi olan Rida, yine üst giysisi olan Hibere, boydan boya vücudu örten cübbe veya kaftanı ve bornozu kullandıklarını görmekteyiz. Yine Hz.Peygamber’in baş giysisi veya örtüsü diyebileceğimiz sarığı ve sarığın altına giyilebilen kalansuvevi taktığını rivayetlerde zikredilmektedir. Şimdi bunları daha ayrıntılı olarak rivayetlerden incelemeye çalışalım.

1.1. İzar ve Ridâ

Arabistan Yarımadası’nın iklim itibariyle sıcak olmasından dolayı izar ismi verilen örtünün çok kullanılması muhtemeldir. İzar, “bedenin alt kısmını özellikle göbük ile baldırlar arasını örten kumaş” şeklinde tarif edilmiştir.¹⁰ Bu elbise Hz. Peygamber’in göre topukları aşmamalıdır. Çünkü O (s.a.s.) bir hadislerinde, “İzarın topuktan aşağısı ateştedir” buyurarak izarın ne kadar uzun olabileceğini belirtmiştir.¹¹ Huzeyfe’de (r.a.) bacağına adalesini tutarak “İzarın yeri burasıdır, eğer bunu geçirirsen de (üç sefer tekrarladi) topuklara kadar sarkmalısın.” buyurdu.¹²

Ridâ ise bedenin üst tarafını örten örtüdür. Lügat kitapları bunu ملحفة “örtü” olarak değerlendirmişlerdir. Dikişsiz, üst tarafa örtülen örtüdür ki genelde izar ile birlikte kullanılır.¹³

İbn Sa’d (ö.230/845) Hz. Peygamber’in ridasının ölçülerini de vermiştir. İbn Sa’d, Peygamberimizin ridasının 4 zira’ uzunluğunda 2 zira’ 1 karış eninde olduğunu zikretmektedir.¹⁴ İbn Kayyim (ö.751/1150) da Hz. Peygamber’in izarının 4 zira’ 1 karış uzunluğunun bulunduğunu ve 2 zira’ 1 karış da enine sahip olduğunu nakletmektedir.¹⁵ İbn Sa’d’ın rida ölçüleriyle İbn Kayyim’in izar

⁸ Ebu Davud, es-Sunen, Libas, 14, Hadis No; 4062; Bkz. Akyüz, *Nebevi Öğretide Estetik Anlayış*, s. 101-102.

⁹ Hz. Peygamber’in tavsiye ettiği diğer erdemler için bkz; Kemal Göz, *İslâm Felsefesinde Ahlâkın Temel Paradigmaları*, Fecr Yayınları, 2016, s. 73-74.

¹⁰ İbn Manzur, Ebu’l-Fadl Cemaleddin Muhammed b. Mukrim el-Efriki, *Lisanu’l-Arab*, Beyrut: Daru’s-Sadr, tarihsiz., IV, 17.

¹¹ Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim el-Cu’fi, *el-Câmiu’s-Sahih*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992; Libas, 3, VII, 34.

¹² İbn Mâce, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid, *es-Sunen*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992, 32, Libas, 7,(Hadis No. 3572, II, 1172).

¹³ İbn Manzur, *Lisanu’l-Arab*, XIV, 316-317.

¹⁴ İbn Sa’d, *et-Tabakâtu’l-Kebîr*, Kahire: Lecnetu Neşr es-Sakafî el-İslamiyye, 1358, II, 220.

¹⁵ İbn Kayyim, Ebu Abdullah Şemsuddin el-Cevzîyye, *Zâdu’l-Meâd fi Hedy-i Hayri’l-’İbâd*, Mısır: 1973, I, 35.

ölçülerinin aynı olduğu görülmektedir.¹⁶ Neticede bu ölçülere göre Hz. Peygamber'in ridasının 2 metreye yakın uzunluğu ile 120 cm eninde bir kumaştan oluştuğunu söyleyebiliriz. Nitekim İbn Kayyim'da bu ölçüler Hz. Peygamber'in îzarının ölçülerini oluşturmaktadır.

İzar ile ridânın birlikte kullanımına Hulle ismi verilmiştir. Hulle izar ve ridâdan oluşan günümüzde takım elbise diye adlandırabileceğimiz giysidir.¹⁷ İzar ve ridâdan oluşmadan tek tip ve boydan boya olan kıyafetlere de hulle ismi verilmektedir.¹⁸ en-Nevevî (ö.676/1277) ise îzar veya ridâdan birinin eksik olması halinde hulle isminin verilemeyeceğinden bahsetmektedir.¹⁹

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hüllesinin bulunduğu hatta kırmızı renkli olduğu Berâ b. Azib tarafından rivayet edilmiştir.²⁰ Kaynaklarda hulle ismi verilen giysinin çeşitlerini görmekteyiz. Bunlar siyerâ hullesi, (حلة سیراء)²¹ kırmızı renkli hulle (حلة حمراء)²² istebrak hullesi (حلة إستبرق) ve utârid hullesi (حلة عطارد) dir.²³ Fakat bu hullelerin ipekten olmalarından dolayı Allah Rasûlünün erkeklere uygun görmediğini de belirtelim.²⁴

1.2. Hibera

Hibera (الhibera) adı verilen giysi Allah Rasûlünün en çok sevdiği giysilerdendir.²⁵ Bu giysiye Burd-i Yemanî de denilmektedir. Giysi Yemen burdelerinden olup kırmızı, süslü ve nakışlı bir elbisedir.²⁶ Yine hibera yakaları olan ve cübbeye benzeyen hırka diye de tarif edilmiştir. Rengin de yeşil olduğu

¹⁶ Zira'nın günümüze tekabül eden ölçüsü ise dirsekten orta parmağa kadar olan uzunluktur. Ancak bu konuda ihtilaflar mevcuttur Genel kabul gören iki zira' ölçüsü vardır: 54 cm. ve 49,1 cm. bunlardan ikincisi Şer'î zira' uzunluğudur. Bkz. *DİA*, XIII, 575.

¹⁷ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, IV, 17; İbnu'l-Esir, *en-Nihaye fi Garîbi'l-Hadis*, I, 29.

¹⁸ el-Azimâbâdî, Ebu't-Tayyib Muhammed Şemsu'l-Hakk, *Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Sunen-i Ebî Davud*, Beyrut: Daru'l-Fikr, 1979, XI, 69.

¹⁹ en-Nevevî, Ebu Zekeriyya Muhyiddîn b. Şeref, *el-Minhac Şerhu Sahih-i Muslim*, Beyrut: Daru'l-Fikr, tarihsiz., XIV, 41.

²⁰ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 77, Libas, 34, VII, 48; Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 43, Fedail, 25, Hadis No. 91, II, 1818; Ebu Davud, *es-Sunen*, 26, Libas, 21, Hadis No. 4082, IV, 338; Bu konudaki değerlendirmeler için bkz. Güngör, Haydar, "Hadis Öğretlerinde Giyim", *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995, s.74-83, Akyüz, Hüseyin, "Hz.Peygamberin Hadislerinde Renklerin Dili", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41, Erzurum 2014, s. 384-387.

²¹ Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 37, Libas, 2, Hadis No. 7, II, 1639.

²² Muslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccac el-Kureyşi, *el-Camiu's-Sahih*, tahk. Abdulbakî, Çağrı Yayınları, 1992, 43, Fedail, 25, Hadis No. 91, II, 1818. Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 77, Libas, 34, VII, 48; 43, Fedail, 25, Hadis No. 91; II, 1818.

²³ Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 37, Libas, 2, Hadis No. 6, 9, II, 1638-1640.

²⁴ Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 37, Libas, 2, Hadis No. 6, 7, 8, 9, II, 1638-1639.

²⁵ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 77, Libas, 18, VII, 41; Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 37, Libas, 5, Hadis No. 32, II, 1647.

²⁶ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, IV, 158-159. İbnu'l-Esir, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, I, 194; İbn Hacer el-Askalanî, *Fethu'l-Bârî*, X, 277.

belirtilmiştir.²⁷ Bu giysi, o dönemde daha çok varlıklı insanların kullandığı giysilerdendir.²⁸ Bunu İbnu'l-Esir (ö.630/1233)'de yer alan Ebu Zer'in (r.a.) şu duasından anlıyoruz: "Üzümü yediren ve hiberayı giydiren Allah'a hamdolsun."²⁹

Hibere'nin bir çeşi de bürdedir.Hz.Peygamber dönemin de yaygın olan diğer bir giysi de burde adını verdikleri günümüzde hırka diyebileceğimiz yakası olan kollu, bol bir giysidir. Hz. Mus'ab Uhud'da şehid edildiğinde burde ile kefenlenmiş ve burdenin kısa olması sebebiyle ayaklarının kefenin dışında kaldığı rivayet edilmiştir.³⁰ Yine bürdeyle diğer bir rivayette Habbab b. Eret, Hz.Peygamber'i Kabenin gölgesinde bürdesini yastık yapıp uzandığı bir zamanda Onu ziyaret ettiğini anlatmaktadır.³¹ Bugün bu giysinin bir örneği Topkapı Sarayı'nın Hırka-i Saadet Dairesi'nde bulunmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in, Ka'b b. Zubejr'e hediye ettiği rivayet edilen hırkası şöyledir: 125 cm. boyunda geniş kollu olup siyah yünlü kumaştan yapılmıştır. Aynı zamanda astarı da bulunmaktadır.³²

1.3. Cübbe

Cübbe, Peygamberimizin (s.a.s.) ve Arabların çok kullandıkları giysilerdendir. Lügat kitaplarında "kumaş parçalarından oluşturulan" giysi olarak tanımlanmıştır. Ayrıca zırh manasına gelmektedir. Çoğulu جباب veya جبب şeklindedir.³³

Klasik hadis kaynaklarında nakledilen rivayetlere göre Hz.Peygamber farklı cübbelere sahipti. Bu rivayetlerin bazıları şöyledir: Ebu Ya'la babasından rivayet ederek Peygamberimizin mukattaât adı verilen bir çeşit cübbe giydiğini haber vermektedir.³⁴ Muğire İbn Şu'be de şu olayı nakletmektedir: "Hz.Peygamber (s.as.) haceti için uzaklaştı. Sonra ben O'nu abdest alması için su ile karşıladım ve üzerinde Şam cübbesi bulunuyordu. Ağzına ve burnuna su verdikten sonra yüzünü yıkadı. Sonra yenleri dar olan cübbesinden içinden ellerini çıkardı ve yıkadı."³⁵ Buhârî'nin, (ö.256/871) Sahih'i'nin 10. babına verdiği isim ise "Seferde dar yenli cübbe giyen kimse" şeklindedir.³⁶

²⁷ Bayraktar, İbrahim, *Hz. Peygamber'in Şemali*, İstanbul,: Seha Neşriyat, 1992, s. 202.

²⁸ İbn Hacer, Ahmet b. Ali el-Askalânî, *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahabe*, Daru'l-Kutubil-İlmiyye, Beyrut, tarihsiz., X, 277; el-Azimabâdî, *Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Sunen-i Ebî Davud*, , XI, 110.

²⁹ İbnu'l Esir, İzzuddin İbn el-Esir Ebi'l-Hasen Ali İbn Muhammed el-Cezeri, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, Kahire, 1970, I, 194.

³⁰ Buhârî, "Cenaiz", 26, Megazi, 17.

³¹ Buhârî, "Menakıbu'l Ensar", 28, Libas, 18.

³² Bayraktar, *Hz. Peygamber'in Şemali*, s. 202.

³³ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, I, 249; İbnu'l-Esir, II, 141.

³⁴ Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 15, "Hacc", 1.

³⁵ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 77, Libas, X, 7, 37; İbn Mace, es-Sunen, Taharet, 39, Hadis No. 389; I, 137.

³⁶ Buhârî K. Libas'da "Sefer dar yenli cübbe giyen kimse" ismiyle bab başlığı açmış, Kastalani ise bu seferin Tebuk seferi olduğunu zikretmektedir. Yine Tebuk seferinde Ubade b. Samit (r.a.) "Hz. Peygamber bir gün üzerinde kolları dar ve yünden bir cübbe ile dışarı çıktı

Peygamberimizin yünden imal edilmiş Şam ve Rum mamulü cübbelerinin bulunduğunu ve bunların kıymetli olduğunu, şu nakledeceğimiz rivayetten anlıyoruz. Sa'd b. Muaz'ın torunu Vakıd şu olayı nakleder: "Enes b. Malik'in Medine'ye geldiğinde huzuruna vardım ve selam verdim. O da "Sen kimsin?" dedi. Ben de "Vakıd b. Amr b. Sa'd b. Muaz'ım" dedim. Enes bunun üzerine "Sa'd insanların en irisi ve en uzununu idi" dedi ve ağladı, ağlaması çoğaldı. Sonra Hz. Peygamber'e Dumetu'l-Cendel³⁷ emîri Ukeydir ipekten dokunmuş ve altınla süslenmiş bir cübbe hediye etmişti. Rasulullah o cübbeyi giydi, minbere çıktı ve oturdu, hiç kimseyle konuşmadan indi. İnsanlar cübbeye elleriyle dokunmaya başladılar. Sonra Hz. Peygamber "Niçin şaşırıyorsunuz, Sa'd'ın cennetteki mendillerini görseydiniz bundan daha üstün ve güzel olduklarını görürdünüz." buyurdu.³⁸ Buhârî'nin rivayetinde insanların cübbeyi gördüklerinde şaşkınlıklarının, o güne kadar böyle kıymetli cübbe görmediklerinden dolayı olduğu belirtilmektedir.³⁹

Bu görüşü kuvvetlendiren diğer bir rivayet de Ahmed b. Hanbel'in (ö.241/855) *Musned*'inde bulunmaktadır: Rivayet şöyledir: Hz. Peygamber Rum Melikinın gönderdiği cübbeyi giyince sahabe böyle bir cübbe görmediklerinden kendi aralarında "Bu gökten mi indi?" diye konuşmaya başladılar.⁴⁰

Peygamberimizin Taylasan kumaşından yapılan Kisrevâni türünde bir cübbesinin olduğu Esmâ binti Ebi Bekr tarafından şöyle haber verilmiştir. "Hz. Ebu Bekr'in kızı "İşte bu Allah Rasulu'nun cübbesidir" demiş ve daha sonra da İran hükümdarlarına has "Taylasanı adı verilen ipekten dokunmuş, cepli, ön ve arkasında yırtmaçları bulunan cübbeyi çıkarttı.⁴¹ Taylasanın kalın dokunmuş

---

bize namaz kıldırıldı." hadisini nakletmektedir. Bkz. İbn Mace, *es-Sünen*, 32, Libas, 4, Hadis No. 3563, II, 1180. Cübbenin seferde giyilmesini ise şekilde yorumlayabiliriz. Cübbe diye nitelendirilen aba ve feracenin kolları dar ve belinden aşağısının yırtmaçlı olduğu nakledilmiştir Böyle olunca seferde hareket etmek daha kolay olmalıdır. Ayrıca bütün vücudu örtmesiyle de fiziki şartlara karşı kişiyi koruyabilir. Ve yine boydan boya vücudu sarmasıyla da kişiyi daha cüsseli gösterdiği zikredilmektedir. Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 77, Libas, X, 7, 37; el-Kastalânî, *Ebu'l-Hasan Şihabuddin Ahmed b. Muhammed, İrşâdu's-Sârî Şerhu Sahihi'l-Buhârî*, Daru İhyâi't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, tsz. (Bulak Matbâsı Mısır 1304 baskısından Ofset olarak basılmıştır.), VII, 424-425. İbn Hacer, *Ahmet b. Ali el-Askalânî, Fethu'l-Bârî Şerhi Sahihi'l-Buhârî*, tahk. Abdülaziz b. Abdullah b. Baz, Müessesetu İdaratü'l- Buhusu'l-Islamiyye, tsz., X, 269.

³⁷ Dumetu'l-Cendel Şam ile Medine arasında yer alan bir bölgedir. Bölgenin idaresi İbadî Sekûnîlerine mensup olan Ukeydir ile Kelb kabilesine mensup Kunafe arasında nöbetleşe el değiştirirdi. Bkz. el-Hamevî, Şihabuddin, Ebu Abdullah Yakut b. Abdullah, *Mu'cemu'l-Buldan*, Daru İhyâi't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, 1979II, 487; Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, (Tercüme; Salih Tuğ), İrfan Yayıncılık, İstanbul, 1911, I, 526.

³⁸ en-Nesâî, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları İstanbul 1992, Zîne, 88, VIII, 199; et-Tirmizî, *es-Sünen*, 22, Libas, 3, Hadis No. 1723, IV, 218.

³⁹ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 51, Hibe, 28, III, 41.

⁴⁰ Ahmed b. Hanbel, *el- Müsned*, III, 229.

⁴¹ Ebu Davud, *es-Sünen*, 26, Libas, 9, Hadis No. 4054, IV 328; İbn Mace, *es-Sünen*, 32, Libas, 18, Hadis No. 3595, II, 1188; Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 37, Libas, 2, Hadis No. 10.

cübbe olduğu *Avnu'l-Ma'bud*'da zikredilmektedir.⁴² Yine cübbeye Taylasan isminin verilmesi Tayalis adı verilen bir şehirden geldiği, bu şehrin ise Deylem bölgesinde bulunduğu, Ukbe b. Velid zamanında fethedildiği Hamevi'nin *Mu'cem*'inde yer almaktadır.⁴³ Muslim'in rivayetinde ise cübbenin ismi "Kisrevânî Tayalis"dir. Buradaki Kisrevan'ın Kisra'ya atfen olduğu da söylenmiştir.⁴⁴

İbn Kayyim el-Cevzîyye (ö.751/1350) Taylasan hakkında şunları zikretmektedir: "Taylasana gelince ne Hz. Peygamber'in ne de sahabenin Taylasan giydiği sabit değildir. Bilakis Muslim'in *Sahih*'inde Nevvas b. Sem'an'dan rivayetle Hz. Peygamber şunları anlattı: "Deccâl yanında Taylasan giymiş bulunan 70.000 İsfehan yahudisiyle çıkacaktır."⁴⁵ Bundan dolayı bir takım halef ve selef alimler Taylasan giymeyi kerih görmüşlerdir."⁴⁶

İbn Kayyim el-Cevzîyye yukarıdaki görüşünü belirttikten sonra Esmâ binti Ebî Bekr'in hadisine de yer vermiştir. Oysa bu hadiste Hz. Peygamber'in Tayalis cübbesi giydiği bildirilmektedir.⁴⁷ Kanatimizce Esmâ binti Ebi Bekr'in rivayetinin hem kaynaklar hemde nakledilen rivayetin bir anektod içermesi açısından daha doğru olması muhtemeldir.

Sonuç olarak Hz. Peygamber dikişli, kollu hatta yenleri dar cübbe giymiştir. Bu cübbelerin arasında diğer ülkelerin Melikleri tarafından gönderilen cübbelerde vardır. Bu da cübbenin Araplar arasında yaygın olmadığı kanaatini uyandırmaktadır. Ayrıca cübbenin daha çok Şam ve Rum diyarında dokunduğu ve dikildiği bilinmektedir.⁴⁸ Hz. Peygamber kendisine hediye edilen bu kıyafeti kullanmıştır.

1.4. Mırt (Aba)

Hz. Peygamber döneminde yaygın kullanıma sahip diğer bir giysi çeşidi de mırt adı verilen üst giysidir. (مرط) Mırt kelime olarak tüyün ve kılın cesetten çıkarılması veya yolunması demektir.⁴⁹ Giysi olarak ise genellikle yünden dokunmuş bazen keten ve ipekten olabilen bir üst giysidir.⁵⁰ Yeşil olması

⁴² el-Azımabâdî, *Avnu'l-Ma'bud Şerhu Sunen-i Ebî Davud*, , XI, 102.

⁴³ el-Hamevî, *Mu'cemu'l-Buldan*, , IV, 56.

⁴⁴ Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 37, Libas, 2, Hadis No. 10, II, 1641 (Dipnot).

⁴⁵ Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 52, Fiten, 25, Hadis No. 124, III, 2266.

⁴⁶ İbn Kayyim el-Cevzîyye, *Zâdu'l-Meâd fi Hedy-i Hayri'l-'Ibâda*, I, 35.

⁴⁷ İbn Kayyim el-Cevzîyye, *Zâdu'l-Meâd fi Hedy-i Hayri'l-'Ibâda*, I, 35.

⁴⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kebîr*, , II, 54.

⁴⁹ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, VII, 401.

⁵⁰ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, VII, 401; en-Nevevi, *el-Minhac Şerhu Sahih-i Muslim*, XIV, 54; İbnu'l-Esir, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, IV, 90.

muhtemeldir.⁵¹ Dikişsiz olarak giyilen her türlü giysiye de mırt adı verildiği nakledilmiştir.⁵²

İbnu'l-Esir (ö.630/1233) bu elbiseyi şöyle tarif etmektedir: “Kadınların namaz kılarken giydikleri tek parça elbiseden oluşan giysidir.⁵³ İbrahim Koçaşlı “mırt” adı verilen kıyafeti şöyle tarif etmektedir: “Yünden örülüp elbise üstüne giyilen giyim eşyası ki biz ona hırka deriz. Bizimkiler kısa ama Rasulullah’ın devrindekiler boydan boya uzanan cübbe gibidir. Böylece kadınlar da giyebilmektedirler.”⁵⁴

Peygamberimizin adı geçen elbiseyi defalarca giydiği nakledilmiştir. Özellikle Hz. Aişe’nin kullandığı bu giysiyi Hz. Peygamber (s.a.s.)’in giydiği vaki olmuştur. Hz. Aişe rivayet etmektedir: “Hz. Peygamber namaz kılarken üzerinde çizgili mırt (aba) ile namaz kılardı. Bu bazen benim üzerimde olur bazen de onun üzerinde olurdu.”⁵⁵ Yine başka rivayetlerde de şöyle denilmektedir: “Hz. Peygamber bir sabah erkenden üzerinde siyah kıldan dokunmuş çizgili mırt (aba) ile çıktı.”⁵⁶ “Hz.Peygamber’in eşleri Hz.Fatıma’yı Peygamberimize gönderdiklerinde Peygamberimizden izin aldı ve içeri girdi. Hz. Peygamber benim mırtım içinde yatıyordu.”⁵⁷

Hz. Hasan (r.a.) şöyle anlatıyor: “Peygamber (s.a.s.) soğuk gecelerde namaz kılmaya kalktığında hanımlarının ne sert ne de yumuşak yünden dokunmuş olan mırtını (abasını) giyer ve onun içinde namaz kılardı.”⁵⁸

Hz. Aişe’nin kadınların sabah namazı için mescide geldiklerinde kullandıkları giysiyi bildiren rivayet şöyledir: “Hz. Peygamber sabah namazını kıldırdıklarında kadınlar mırtlarına sarınarak karanlıkta evlerine dönerler de kimse onları tanımazdı.”⁵⁹ buyurmuştur. Yine Hz. Aişe, Peygamberimizin mırt adı verilen giysi ile namaz kıldığını, daha sonra da yan tarafına yattığını haber vermektedir.⁶⁰ Bütün bu rivayetlerden çıkan sonuç mırt adı verilen giysinin günlük hayatta kullanılan bir elbise olduğu, hem erkeklerin hem de bayanların giydiği bir kıyafet olduğudur.

⁵¹ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, VII, 401; en-Nevevi, *el-Minhac Şerhu Sahih-i Muslim*, XIV, 54; İbnu'l-Esir, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, IV, 90.

⁵² İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, VII, 402.

⁵³ İbnu'l-Esir, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, IV, 90.

⁵⁴ İbrahim Koçaşlı, *Sunen-i Ebî Davud*, Milli Gazete Yayınları, İstanbul, 1895. *Ebî Davud Terc.* I, 281-282.

⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, VI, 99, VI, 129.

⁵⁶ Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 37, Libas, 6, Hadis No. 36, II, 1649; Ebu Davud, *es-Sunen*, 26, Libas, 5, Hadis No. 4032, IV, 310; et-Tirmizî, *es-Sunen*, 44, Edeb, 49, Hadis No. 2813, IV, 119.

⁵⁷ Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 44, *Fedailu's-Sahabe*, 13, Hadis No. 83, II, 1891.

⁵⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 150.

⁵⁹ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 8, Salât, 13, I, 98; Ebu Davud, *es-Sunen*, 2, Salât, 8, Hadis No. 423, I, 293.

⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, VI, 167.

1.5. Hamîsa

Hamîsa yünden ve kıldan dokunmuş kumaşlardan dikilen siyah renkli giysidir.⁶¹ İbnu'l-Esir (ö.630/1233) ipekten de olabileceğini belirtirken siyah olmasını zaruri görmüştür. Yoksa hamîsa isminin verilemeyeceğini belirtir.⁶²

İbn Manzur (ö.711/1311) bunlara ilave olarak hamîsa giysisinin zenginlik belirtisi olduğunu dile getirirken onu ancak yüklü servet sahibi olan kimselerin giyebileceğini kaydetmektedir.⁶³

en-Nevevî (ö.676/1277) hamîsanın koyun yünü veya deve tüyünden yapıldığını belirtirken üzerinde kare şeklinde (alem) şekillerin bulunduğunu zikretmektedir. Yine İbn Hacer hamisayı üzerinde çizgi bulunan kare şeklindeki elbisenin adı olarak zikrederken üzerinde motifi olmaya elbiseye de Enbiyaciyye ismi verildiğini zikretmektedir.⁶⁴

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hamîsayı kullandığı birçok rivayetlerle bizlere nakledilmiştir. Bunlardan Hz. Enes'in rivayeti şöyledir: "Ümmü Süleym, doğum yaptığında "Ya Enes şu çocuğa bak, yarın tehannuk⁶⁵ için Rasulullah'a götürüleceğim. O zamana kadar bir şey olmasın" dedi. Sabahleyin çocuğu Rasulullah'a götürdüğünde Rasulullah'ın bahçede üzerinde Huveytiyya hamîsasını giymiş fetihten elde edilen develeri damgaladığını gördü.⁶⁶

Bu hadiste karşımıza Hamisa elbisesinin bir çeşidi olan huveytiyya hamîsası çıkıyor. Kaynaklarımızda Huveytiyya'nın Huveyt adı verilen bir kabile veya mevki olduğu bildirilmektedir.⁶⁷ Bunun değişik okunuşları da bulunmaktadır. Huveyniyye veya cuveyniyye gibi.⁶⁸

Hamîsa giysisiyle ilgili olarak diğer bir rivayet de şöyledir: Safvan b. Umeyye şöyle bir olay anlatmaktadır: "Mescitte hamîsamı başımın altına yastık yaparak uyurken biri gelip hamîsamı çaldı. Sonra hırsız yakalanarak Rasulullah'a (s.a.s.) götürüldü. Hz. Peygamber elinin kesilmesini emretti. Ben de ortaya atılarak "30 dirhem için mi kesilecek, ona sattım veya hibe ettim" dedim. Hz. Peygamber "o halde bana niçin getirdin?" cevabını verdi.⁶⁹

⁶¹ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, VII, 31; İbnu'l-Esir, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, I, 322.

⁶² İbnu'l-Esir, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, I, 322.

⁶³ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, VII, 31.

⁶⁴ en-Nevevî, *el-Minhac Şerhu Sahih-i Muslim* XIV, 98-99; İbn Hacer, *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahabe* X, 277.

⁶⁵ "Hurma ezmesi veya bal gibi tatlı bir maddenin yeni doğan çocuğun damağına sürülmesi anlamını ifade eden terimdir." Bkz. Güler, Zekeriya, "Tahnîk", *DİA*, XXIX, 46.

⁶⁶ Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 37, Libas, 30, Hadis No. 109, II, 1673; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, III, 106.

⁶⁷ en-Nevevî, *el-Minhac Şerhu Sahih-i Muslim* XIV, 98-99.

⁶⁸ en-Nevevî, *el-Minhac Şerhu Sahih-i Muslim* XIV, 98-99.

⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, III, 401.

Yukarıdaki hadiste de belirtildiği gibi elbisenin değeri 30 dirhemdir. Zekat için gerekli olan alt sınırın 200 dirhem olduğunu hatırlarsak elbisenin kıymetini daha iyi anlamış oluruz. Ayrıca kıymetli olduğunu ifade eden diğer bir olay da elin kesilebilmesi için gerekli olan miktara ulaşmış olmasıdır.

Hamîsanın kıymetli bir elbise olduğuna dair bir başka olay da şöyledir: Hz. Peygamber'e üzerinde siyah desenlerin bulunduğu hamîsa getirildiğinde "Bu elbise kime layıktır?" diye sorar. Cemaat susar. Hz. Peygamber Ummu Halid'in çağırılmasını ister ve Ummu Halid geldiğinde ona bu elbiseyi giydirebilir "Sırtında eskisin, Allah onun yerine sana yenisini versin!" şeklinde dua eder. Desenlere bakarak "Ey Ummu Halid güzel oldu, güzel oldu!" buyurur.⁷⁰ Bu hadis hamîsa hakkında bize vasıf bildirmektedir. Bunlardan birincisi elbisenin değerli oluşudur. İkinci ise hamîsanın renginin siyah oluşudur.

Hamîsa ile ilgili olarak başka bir hadiseyi de Hz. Aişe rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, üzerinde desenleri bulunan bir hamîsanın üstünde namaz kılarırken gözü desenlere takıldı. Namazı bitirince: "Bu hamîsayı Ebu Cehm'e götürün, neredeyse namazımı terkediyordum." dedi.⁷¹

Sonuç itibariyle hamîsa diye isimlendirilen elbisenin aba türünde bir kıyafet olması gerekir. Çünkü naklettiğimiz rivayetlere baktığımızda ne kollarından, ne yakasından ne de uzunluğundan bahsedilmektedir. Buradan da onun şal türünde ve kişinin üzerine alabileceği bir giysi olduğu anlaşılabilir. Ayrıca Asım Köksal, hamîsanın sergi türünde bir aba olduğunu belirtmesi⁷² yukarıda zikrettiğimiz görüşü desteklemektedir. Ayrıca bu elbisenin çizgili olması namaz kılan kişinin konsantrasyonunu bir olumsuzluk etkilediğini de söylememiz mümkündür.

1.6. Kamîs

Kamîs lugat kitaplarında bir tür giysi olarak belirtilip قمص fiilinden geldiği zikredilmektedir. Ayrıca kılıf manasına da gelmektedir. Vücudu örtmesinden dolayı da "Kalbin kılıfı" غلاف القلب diye adlandırılmıştır.⁷³

Kamîs ismi Kur'an'da da geçmekte olup Hz. Yusuf'un (a.s.) kardeşlerine hitap ederek: "Benim şu kamîsimi götürün, babamın yüzüne sürün ki gözleri açılsın"⁷⁴ şeklindeki sözleri yer almaktadır. Bu Hz. Yusuf'un (a.s.) kamîs giydiğini, ayrıca kullanımının çok eski zamanlara dayandığını göstermektedir.

Arapların kamîs dedikleri giysi; elbisenin altına giyilen iki kollu ve önü kapalı olan kıyafettir.⁷⁵ Haydar Hatipoğlu da "Başın rahatça geçebileceği, yaka

⁷⁰ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 77, Libas, 32, VII, 48, 77, Libas, 22, VII, 42.

⁷¹ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 8, Salat, 14, I, 98-99.

⁷² M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, İstanbul: Şamil Yayınevi, tarihsiz., XI, 143-144.

⁷³ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, VII, 82; İbnü'l-Esir, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, III, 276.

⁷⁴ 12 Yusuf, 93.

⁷⁵ el-Mubarekfuri, *Tuhfetu'l-Ahvezî*, III, 62.

kısımının aşağısı tamamen kapalı uzun gömlek veya erkek entarisidir” şeklinde diye tarif etmektedir.⁷⁶

Kamîs pamuktan imal edilebilir. Yünden imal edilmez. Zira pamuk yün gibi bedeni sarmaz ve terletmez. Yün ise bedeni sararak terletir, sonucunda rahatsız edici kokular çıkartır.⁷⁷

Hız. Peygamber’in en fazla sevdiği giysinin kamîs olduğu rivayet edilmiştir.⁷⁸ Onun kullandığı kamîs şöyle tarif edilmiştir: “Pamuklu dokumadan imal edilmiş olup kolları bileklerine kadar ulaşırdı.⁷⁹ Eteği (belden aşağısı) ise pek fazla uzun değildi.⁸⁰

Peygamberimizin bu elbiseyi giymesinin ve sevmesinin sebeplerini Şevkanî (ö.1250/1834) şöyle açıklamaktadır: “Kamîs bedeni izar ve ridadan daha kolay örter ve bağlamak gibi bir derdi yoktur. Ayrıca pamuklu dokumadan dikilmiş olması onun daha hafif ve ucuz olmasını sağlamıştır.”⁸¹

İbn Kayyim el-Cevzîyye (ö.751/1350) kamîs hakkında şunları zikretmektedir. “Bizim zamanımızda kolları geniş ve uzun kamîs çıktı. Hız. Peygamber’in ve sahabenin giymediği bir kamîstir. Bu durum O’nun sünnetine muhalefettir. Kibre yol açabileceğinden dolayı caizliği şüphelidir.”⁸²

İbn Kayyim’in yukarıdaki sözlerinden Hız. Peygamber dönemindeki kamîsle kendi dönemindeki kamîs modellerinin farklı olduğu anlaşılmaktadır. Arada geçen bu zamanda kamîs modeli değişmiş ve farklılaşmıştır.Yine İbn Kayyim’in bu sözlerini onun sünnet anlayışını göstermesi açısından önemli buluyoruz. O kendi döneminde kullanılan kamîs modelinin farklılaşmasından dolayı giyilmesine şüpheyle yaklaşmaktadır. İbn Kayyim değişen bu giyim şeklinde, kibir endişesinden dolayı giymeyi çok uygun görmediği anlaşılmaktadır.Kamîs bazen ipekten de yapılabilmektedir.Nitekim bunu şu rivayetten anlamaktayız. Zubeyr b. Avvam ve Abdurrahman b. Avf’ın Hız. Peygamber’e gelerek kendilerinde bit veya uyuz hastalığının ortaya çıkmasından dolayı ipek gömlek giymek istedikleri rivayet edilmiştir.⁸³

Sonuç olarak kamîs Hız. Peygamber’in sevdiği kıyafetlerdendir. Günümüzün gömlek veya entarilerini andıran bir şekle sahip olduğunu anlamaktayız. Hatta

⁷⁶ Haydar Hatipoğlu, *Sunen-i İbn Mace Terc. Şerh.*, IX, 253.

⁷⁷ el-Mubarekfuri, *Tuhfetu'l-Ahvezî*, III, 62.

⁷⁸ Ebu Davud, *es-Sunen*, 26, Libas, 3, Hadis No. 4025, IV, 312; et-Tirmizî, *es-Sunen*, 22, Libas, 28, Hadis No. 1762, IV, 237; İbn Mace, *es-Sunen*, 32, Libas, 8, Hadis No. 3575, II, 1183.

⁷⁹ İbn Sa’d, *et-Tabakâtu'l-Kebîr*, I, 152.

⁸⁰ el-Mubarekfuri, *Tuhfetu'l-Ahvezî*, III, 62; İbn Kayyim el-Cevzîyye, *Zâdu'l-Meâd fi Hedy-i Hayri'l-'Ibâd*, I, 34.

⁸¹ eş-Şevkânî, *Neylu'l-Evtar*, II, 108.

⁸² İbn Kayyim el-Cevzîyye, *Zâdu'l-Meâd fi Hedy-i Hayri'l-'Ibâd*, I, 36.

⁸³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, III, 122, 192.

elbisenin altına giyilebilmesinden dolayı da iç çamaşıra veya fanilaya benzediğini de söyleyebiliriz.

1.7. Burnus

Burnus veya bornos baş ile birlikte cübbe gibi vücudu örten elbiseye denilmektedir.⁸⁴ Cevherî bornosu uzun kalansuve olarak anlamaktadır.⁸⁵ Günümüz şarihleri de başlığı gövde kısmına bitişik olan cübbe veya kaftan gibi bir elbise olduğunu söylemişlerdir.⁸⁶ Bu elbiseyi kadınların da giydiği belirtilmiştir. Peygamberimiz döneminde de kullanılan elbiselerden olduğu bilinmektedir.⁸⁷ Enes'in (r.a.) hazz'dan sarı renkli bir bornos giydiği rivayet edilmiştir.⁸⁸ Bu rivayetten Enes'in sarı renkli kıyafet giyme konusunda bir endişesinin olmadığını anlamamız mümkündür. Rivayette geçen "Hazz" deve kılından dokunan elbise diyenler olmakla birlikte İbrişimden dokunmuş elbise olduğunu söyleyenlerde bulunmaktadır.⁸⁹ Bornosun günlük giyeceklerden olması da muhtemeldir. Çünkü ihrama girecek olan bir kimsenin giymesinin yasak edilen elbiseler içinde sayılmıştır.⁹⁰ İbn Ömer'in soğuk kış gecelerinde mevlası Nafi'den üzerine birşey atmasını istediğinde O bir bornos atmıştır.⁹¹ Yine bazı sahabilerin hadis rivayet ederken bornos giymiş oldukları nakledilmiştir. Cundeb'in hadis rivayeti esnasında sarı renkli bornos giydiği ve bornosun baş kısmını açtığı haber verilmiştir.⁹²

Yukarıda anlatılanlara rağmen bu elbisenin giyilmesinin mekruh olduğu da söylenmiştir.⁹³ Bunun sebebi de bornosun hazz adı verilen bir kumaştan yapılmasıdır. "Hazz"ın ibrişimle dokunmuş olduğudur.⁹⁴

Bir grub insan İmam Malik'e (ö.179/795) bornos giymenin hükmünü sorduklarında mekruh olduğunu söylemiştir. Bunun sebebi sorulduğunda ise "rahip veya papaz elbiselerine benzediğinden" diye cevap vermiştir.⁹⁵ "Hazz" türü kumaşdan yapılmış elbiseden hiç bahsetmemiştir.

⁸⁴ İbnu'l-Esir, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, I, 84.

⁸⁵ İbnu'l-Esir, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, I, 84; el-Kastalânî, *İrşâdu's-Sârî*, VIII, 423.

⁸⁶ Ahmed Davudoğlu, *Sahih-i Muslim Tercume ve Şerhi*, İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1983, I, 403.

⁸⁷ el-Kastalânî, *İrşâdu's-Sârî Şerhu Sahihi'l-Buhârî*, VIII, 426.

⁸⁸ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 77, Libas, 13, VII, 38.

⁸⁹ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, V, 345; İbnu'l-Esir, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, I, 327; el-Kastalânî, *İrşâdu's-Sârî Şerhu Sahihi'l-Buhârî*, VIII, 428.

⁹⁰ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 3, İlim, 53, I, 42, 8, Salât, 9, I, 56; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, II, 29, 34.

⁹¹ Ebu Davud, *es-Sunen*, 5, Menasık, 15, Hadis No. 1828, II, 413.

⁹² Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 1, İman, 41, Hadis No. 160, I, 97.

⁹³ İbn Hacer el-Askalani, *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahabe* X, 272; el-Aynî, *Umdetu'l-Kârî*, XXI, 206.

⁹⁴ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, V, 345; İbnu'l-Esir, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, I, 327; el-Kastalânî, *İrşâdu's-Sârî Şerhu Sahihi'l-Buhârî*, VIII, 428.

⁹⁵ el-Kastalânî, *İrşâdu's-Sârî Şerhu Sahihi'l-Buhârî*, VIII, 426.

İbn Hacer (ö.852/1499) ise bu elbiseyi giymenin “من تشبه” hadisi kapsamına girmeyeceğini belirterek, onun mekruh sayılamayacağını zikretmiştir.⁹⁶ Nakledilen rivayetlerde Hz. Peygamber’in bu elbiseyi kullandığına dair bir rivayet bulunmamaktadır. Her ne kadar İmam-ı Malik’in (ö.179/795) döneminde imal edilen bornoslar papaz elbisesine benzese de günümüzde bornosu papaz elbisesine bantetmemiz pek mümkün görünmemektedir. Çünkü bugün bornos özellikle Kuzey Afrika İslam Ülkelerinde, değişik renk ve şekillerde imal edilen ve papazların giydiği siyah renkli cübbeyi benzememektedir. Bunun için bornos giymede dini yönden herhangi bir sakınca olabileceği kanaatinde değiliz.

1.8. Sirval (Şalvar)

Hz. Peygamber döneminde kullanıldığı rivayet edilen diğer bir giysi de sirvaldır. Kelimenin çoğulu سرويات - سراويل - سرولة şeklinde dir.⁹⁷

Lugat sahipleri sirval hakkında iki görüş belirtmişlerdir. Bunlardan birincisi kelimenin Arapça olduğudur. Cevherî’nin(ö.393/1003) bu görüşte olduğunu görürüz İkinci görüş ise kelimenin Farsça’dan Arapça’ya geçtiği ve ki bundan dolayı çekiminin bulunmadığı zikretmişlerdir.⁹⁸

Buna ilavaten Sirvalın “bedenin göbekte diz kapakları veya göbekte topuklar arasını örten giysi” şeklinde tarifi yapılmıştır.⁹⁹ Sirval kullanımının geçmişi olarak Hz. Musa’nın Turi Sîna’ya çıkarken üzerinde sirval bulunduğu rivayeti et-Tirmizî’nin (ö.279/892) *es-Sunen* adlı eserinde yer almaktadır.¹⁰⁰

Fakat bu hadisin sıhhati hakkında şüpheler bulunmaktadır. Hadisin ravileri arasında yer alan Humeyd el-A’rac, meçhul bir ravidir. Nitekim et-Tirmizî (ö.279/892) bu hadisi “Garip” olarak nitelendirmiştir. Senesinde geçen Humeyd el-A’rac adındaki ravinin nisbet isminin zikredilmemesinden dolayı karışıklığa sebep olduğunu dile getirirken¹⁰¹ ayrıca söz konusu olan ravinin isminde karışıkların da olduğunu ifade etmiştir İbn Ebi Hatim ise bu karışıklığı şöyle açıklamaktadır: “Humeyd el-A’rac adında iki ravi bulunmaktadır. Bunlardan Humeyd İbn Ali el-A’rac’ın münker bir ravidir. İkincisi ise Humeyd İbn Kays el-A’rac’dır. Bu ise sika bir ravi olup Mücahid’in dostudur.”¹⁰²

el-Mubârefûrî’nin (ö.1353/1935) aynı hadisi Hakim’in (ö.405/1014) *Müstedrek*’inde bulunduğunu ve rivayet eden ravinin ise Humeyd İbn Kays

⁹⁶ İbn Hacer el-Askalani, *el-İsâbe fi Temyizi’s-Sahabe X*, 272.

⁹⁷ İbn Manzur, *Lisanu’l-Arab*, XI, 334; el-Aynî, *Umdetu’l-Kârî Şerhu Sahîhi’l-Buhârî*, XXI, 306.

⁹⁸ İbn Manzur, *Lisanu’l-Arab*, XI, 334; el-Aynî, *Umdetu’l-Kârî Şerhu Sahîhi’l-Buhârî*, XXI, 306.

⁹⁹ Muslim, *el-Câmiu’s-Sahih*, I, 834 (Dipnot); el-Aynî, *Umdetu’l-Kârî Şerhu Sahîhi’l-Buhârî*, XXI, 306-307.

¹⁰⁰ et-Tirmizî, *es-Sunen*, 22, Libas, 10, Hadis No. 1734, IV, 224.

¹⁰¹ et-Tirmizî, *es-Sunen*, IV, 224.

¹⁰² İbn Ebî Hatim, *el-Cerh ve’t-Ta’dil*, III, 226

olduğunu haber vermektedir.¹⁰³ Fakat Hakim'in bunu yukarıda zikrettiğimiz yanlışlık neticesinde kitabına alması da mühtemeldir. Sirvali Arapların değil de Farslıların giydiği bir giysi olduğunu kabul ettiğimizde Hz. Musa'nın bu giysiyi giydiği biraz uzak bir ihtimal olmaktadır.

Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde sirvalin bulunduğu kesindir. Zira sahih olarak kabul ettiğimiz rivayetlerde sirvalin yer aldığını görmekteyiz.¹⁰⁴ Fakat Hz. Peygamber'in sirvali giyip giymediği hakkında ise ihtilaflar bulunmaktadır.

İbn Mace'de (ö.279/887) geçen bir hadiste Peygamberimizin sirval satın aldığı bildirilmektedir. Saffan b. Umeyye'nin hicretten önce (Mekke'de) Rasulullah'a sirval sattığı nakledilmektedir.¹⁰⁵

Yine başka bir hadiste de Suveyd b. Kays şu olayı nakletmiştir. "Ben ve Mahrefe el-Abdî, Hecer'den¹⁰⁶ bir miktar elbise satın aldık Mekke'ye getirdik. Rasulullah bizim yanımıza geldi ve bizimle sirval için pazarlık etti. Biz de ona sirval sattık. Yanımızda ücretle tartan bir tartıcı vardı ve O'na "Tartını tart ve ağır yap" dedi."¹⁰⁷ "Hz. Peygamber giymek için sirval satın almıştır" diyen İbn Kayyim (ö.751/1350) "Eğer giymeyecek ise niye satın alsın?" diyerek görüşünü açıkça ifade etmiştir. Ayrıca sahabe Hz. Peygamber'in izniyle sirval giydiklerini de kaydetmektedirler.¹⁰⁸

Ahmet b. Hanbel (ö.241/855)'in *Musnedin*'de yer alan bir hadiste Ebu Hureyre'nin abdest almak için kamîsin altındaki sirvalin paçalarını sıvayıp sonra da abdest aldığı rivayet edilmiştir.¹⁰⁹ Aynı şekilde İbn Abbas da sirval giymenin müstehab olduğunu söylemektedir.¹¹⁰

Neylu'l-Evtar'da (ö.1250/1834) ise Hz. Peygamber'in sirval giyip giymediği konusu tartışılmış ve bu konuda bazı alimlerin giymediğine dair olan görüşleri nakledilmiştir.en-Nevevî (ö.676/1277) *Tezhibu'l-Esma ve'l-Lugât* adlı eserinde Hz. Osman maddesinde "Hz. Osman ne cahiliye döneminde ne de müslüman olduktan sonra ölünceye kadar sirval giymemiştir. Onlar Hz. Peygamber'e ittibada bizden daha çok arzulu oldukları halde bunu kullanmamışlardır bu konuda Ebu

¹⁰³ el-Mubarekfûrî, *Tuhfetu'l-Ahvezî* III, 48.

¹⁰⁴ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 77, Libas, 14, VII, 38; Muslim, *el-Câmiu's-Sahih*, 15, Hacc, 1, Hadis No. 4-5, I, 835; Ahmed b. Hanbel, *el- Müsned*, I, 224.

¹⁰⁵ İbn Mace, *es-Sünen* 12, Ticaret, 34, Hadis No. 2222, II, 748; Ebu Davud, *es-Sunen*, 17, Buyu', 7, Hadis No. 3337, III, 631.

¹⁰⁶ Hecer: Bahreyn'de bulunan bir şehirdir. el-Hamevî, *Mu'cemu'l-Buldan*, V, 593.

¹⁰⁷ İbn Mace, *es-Sünen* 12, Ticaret, 34, Hadis No. 2220, II, 748; Ebu Davud, *es-Sunen*, 17, Buyu', 7, Hadis No. 3337, III, 631.

¹⁰⁸ İbn Kayyim el-Cevzîyye, *Zâdu'l-Meâd fi Hedy-i Hayri'l-'Ibâd*, I, 35.

¹⁰⁹ Ahmed b. Hanbel, *el- Müsned*, II, 400.

¹¹⁰ el-Kastalânî, *İrşâdu's-Sârî Şerhu Sahihî'l-Buhârî*, VIII, 437.

Hureyre'den gelen bir olsa da isnadının gerçekten zayıf" olduğunu zikretmektedir.¹¹¹

en-Nevevî'nin (ö.676/1277) bu sözleriyle sirval giymeyi çok uygun görmediğini söyleyebiliriz. Buna delil olarak da Hz. Osman'ın hayatını örnek göstermektedir. Konu ile gelen rivayetleri de zayıf görmektedir. Fakat Hz. Peygamber'in pazardan sirval satın aldığı rivayetini nakletmektedir.¹¹²

Uydurma hadislerin bulunduğu *mevzuat* kitaplarında sirval'de ile ilgili hadislere de yer almıştır. Bunlardan Ebu'l-Ferec İbnu'l-Cevzî'nin (ö.597/1201) *Kitabu'l-Mevzuat*'ında özel bir bab dahi bulunmaktadır. Bu babda uydurma olduğunu söylediği hadisler şunlardır. "Biz Hz. Peygamber ile alışverişe çıktık. Bez satan satıcının yanında oturduk. Hz. Peygamber dört dirheme sirval satın aldı. Çarşı ahali de toplanmıştı. Tartıcı elbiseyi tartıyordu. Hz. Peygamber tartıcıya "Tartını ağır yap!" dedi. Ebu Hureyre "Ya Rasulallah siz sirval giyer misiniz?" deyince de Hz. Peygamber "Ben hazardsa ve seferde gece ve gündüz sirval giyerim. Çünkü ben örtünmekle emrolundum. Sirvalden daha iyi örten bir şey de bulamadım." buyurdular.¹¹³

Ebu'l-Ferec (ö.597/1201) bu hadis hakkında "Hadis sahih değildir" demektedir.¹¹⁴ Diğer muhaddisler de hadisin zayıf olduğunu söylemişlerdir.¹¹⁵ Sebebi ise hadisin isnadında yer alan Yusuf b. Ziyad adındaki ravinin daha önce geçen de olduğu gibi aynı ismi taşıyan iki ravi bulunmasıdır. Nitekim bunlardan birinin sika diğerinin ise münkeru'l-hadis ehlinde olduğu bildirilmiştir.¹¹⁶ Ayrıca İbnu'l-Cevzî (ö.597/1201) söz konusu ravinin batıl olduğunu olduğunu zikretmiştir.¹¹⁷

Bu rivayet bağlamında dikkatimizi çeken diğer bir husus Ebu'l-Ferec İbnu'l-Cevzî'nin (ö.597/1201) haberlerin doğruluğunu araştırırken ravilerine bakıp ona göre değerlendirmede bulunmasıdır. Haberin mana olarak doğru olup olmadığına ise hiç değinmemektedir.

Başka bir haber de şöyledir: Sad b. Tarif rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber ile Medine bölgesinde yürüyorduk. Bir kadın eşeğiyle geçiyordu. Eşeginin yularını tutmasıyla birlikte düştü ve bağırdı. Hz. Peygamber avret yerlerinin açılmış

¹¹¹ en-Nevevi, *Tehzibu'l Esmâ' ve'l-Lugât*, Beyrut, Lubnan, Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, tarihsiz., I, 325, eş-Şevkânî, *Neylu'l-Evtar*, II II, 106.

¹¹² İbn Mace, *es-Sünen* 12 Ticaret, 34, Hadis No. 2220, II, 748; Ebu Davud, *es-Sünen*, 17, Buyu', 7, Hadis No. 3337, III, 631, en-Nevevi, *el-Minhac Şerhu Sahih-i Muslim*, I, 325.

¹¹³ Ebu'l-Ferec İbnu'l-Cevzî, *Kitabu'l-Mevzuat*, III, 47; eş-Şevkânî, *Neylu'l-Evtar*, II II, 106; el-Heysemî, *Mecma'uz-Zevaid*, V, 122.

¹¹⁴ Ebu'l-Ferec İbnu'l-Cevzî, *Kitabu'l-Mevzuat*, III, 47.

¹¹⁵ İbn Hacer, *el-Isâbe fi Temyizi's-Sahabe* X, 272-273; el-Kastalânî, *İrşâdu's-Sârî Şerhu Sahih-i'l-Buhârî*, VIII, 437.

¹¹⁶ İbn Ebî Hatim, *Kitabu'l-Cerh ve't-Ta'dil* IX, 222.

¹¹⁷ Ebu'l-Ferec İbnu'l-Cevzî, *Kitabu'l-Mevzuat*, III, 47.

olabileceğinden çekinerek hemen yüzünü çevirdi. Ben “Ya Rasulallah sirval giymiştir” dedim. Hz. Peygamber bunun üzerine “Allah sirval giyenlere rahmet etsin” buyurdu.¹¹⁸ İbnu'l Cevzî (ö.597/1201) hadis hakkında “Aslı yoktur”, ravi hakkında ise “O meşhur ebatîl’ (hadis uyduranlardan)’dandır”¹¹⁹ diyerek hadisin mevzu olduğu hükmüne varmıştır.¹²⁰

Sirval hakkında sonuç olarak şunları söylememiz mümkündür. Hz.Peygamber döneminde bu giysi bulunmaktaydı ve bilinmekteydi. Muteber hadis kitaplarında bir yandan ihrama girmek isteyen kimsenin giyemeceği kıyafetler arasında sirvalin de bulunduğunu bildirilirken diğer yandan izarı bulunmayan kimsenin sirval giymesi de tavsiye edilmiştir.¹²¹

Sirvalın dil bilgileri tarafından Arap Diline ait olmadığı söylenmesi Arap Kültürüne ait olmadığına bir delili sayılabilir. Bunu tabiat şartları ile açıklamamız mümkündür. Arap yarımadasında aşırı sıcakların yaşanabildiği bir ülke olmasından dolayı geniş ve rahat elbiseler gelenekselleşmiştir. Bu nedenle sirvalın kullanımı Arap Toplumunu arasında yaygınlaşmamış olabilir. Hatta Hz. Osman’ın ömrü boyunca sirval giymemesi buna örnek verilebilir.

Sirvalın bir kıyafet olarak İslam kültürüne ters olmadığı kanaatini taşımaktayız. Çünkü giyimde amaç vücudu örtmek ise sirval özellikle erkekler için uygun bir kıyafettir. Bu nedendir ki Hz. Peygamber’in (s.a.s.) yasaklayıcı bir hadisi bulunmamakta, hatta teşvik edici hadisleri yer almaktadır. Bu konuyla ilgili olan mevzu hadisler ise *Mevzuat* sahiplerinin zikrettikleri gibi ravilerin isimlerinin karışmasından kaynaklanmaktadır. Ebu Davud (ö.275/889) ve İbn Mace’nin (ö.279/887) *Sunen*’lerinde yer alan ve Hz. Peygamber’in, sirval satın aldığını bildiren rivayetler bulunmaktadır. Eğer bu hadisler zayıf bile olsalar uydurmalara göre yine de daha sahihlerdir.

1.9. Sarık ve Kalansuve

İnsanoğlu yaşadığı iklimlerde o iklimlere uygun giyim giyiniş şekilleri üretmek zorunda kalmıştır. Soğuk bölgelerde baş bölgesinin soğuktan korunabilmesi için kalpak adı verilen giysi ortaya çıkarken sıcak bölgelerde de başı sıcaktan korumak için baş giysileri üretilmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.s.) zamanında da başı sıcaktan koruyan başlıklar görülmektedir. Bunlara (قلنسوة) kalansuve ve (عمامة) sarık adı verilmiştir. Kalansuveyi lughat kitapları “baş giysisi” olarak belirtirler de “herkese malumdur”

¹¹⁸ el-Heysemî, *Mecmeu’z-Zevaid*, V, 122.

¹¹⁹ Batıl, Mevzu hadis anlamındadır. Abdullah Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, İstanbul: Timaş Yayınları, 1987, s, 42.

¹²⁰ el-Heysemî, a.g.e., V, 122.

¹²¹ Buhârî, *el-Câmiu’s-Sahih*, 77, Libas, 14, VII, 37, 77, Libas, 37, VII, 49; Muslim, *el-Câmiu’s-Sahih*, 15, Hac, 1, Hadis No. 4, I, 835.

deyip tarifine girmemişlerdir.¹²² Sarığı İbn Manzur “baş giysisi” لباس الرأس olarak tanımlamaktadır. Kelimenin çoğulu عمائم – عمامة şeklindedir.¹²³

Sarığın ve Kalansuvenin Hz. Peygamber döneminde kullanıldığı kuşkusuzdur. Çünkü bunlarla ilgili rivayetler hadis mecmualarında bir hayli yer tutmaktadır. Kalansuve erkekler tarafından kullanılan, günümüzde takke veya külah diyebileceğimiz bir türden olduğunu görmekteyiz. Bunu İbn Kayyim el-Cevzîye (ö.751/1350)’nin şu sözlerinden anlamaktayız: “Allah Rasulü bazen sarık sarar ve sarığın altına kalansuve giyerdi. Bazen de sarıksız kalansuve giyerdi.”¹²⁴ demektedir.

Allah Rasulünün (s.a.s.) sarık kullandığına dair sahabeden pek çok rivayet bulunmaktadır. Bunların içinde en çok nakledileni Mekke’nin fethi sırasında kullandığı siyah sarığı anlatan rivayettir.¹²⁵ Hatta Nesaî bu sarığı Harkaniyye diye isimlendirerek rivayet etmiştir.¹²⁶ Veda hutbesinde de Allah Rasulünün başında sarık bulunuyordu.¹²⁷

Sarığın ne şekilde sarılacağını ifade eden rivayetler de hadis mecmualarında yer almıştır. Bununla ilgili olarak Abdurrahman b. Avf şu olayı haber vermektedir: “Rasulullah bana sarık sardı ve uçlarını arkamdan ve önümden sarkıttı.”¹²⁸ Sarık sarma şekli ile ilgili bir diğer rivayet şöyledir: “İbn Ömer rivayet etmektedir: Hz. Peygamber başına sarık sardığı zaman iki omzunun arasına sarkıttı.”¹²⁹

Sarık ile ilgili diğer bir konu da sarığın faziletine dair olan mevzu hadislerdir. Bu rivayetlerden “Sarıkla kılınan namaz sarıksız kılınan namazdan yetmiş kere daha faziletlidir.” mevzu hadisi İslam Ansiklopedisinde yer almakla birlikte,¹³⁰ hadis olduğu zannedilen bu rivayetin mevzu olduğu Aliyyu’l-Kârî’nin (ö.1014/1605) *el-Esrâru’l-Merfûa’sında* zikredilmiştir.¹³¹

Yine sarıkla ilgili diğer bir rivayet de “Sarık takarsanız hilminiz (yumuşak huyluluğunuz) artar” mevzu hadisidir. Bu hadis İbnu’l-Cevzî’nin (ö.597/1201) *Mevzuat’ında* yer almış ve ravilerinin yalancı olduğu söylenmiştir.¹³² Fakat aynı rivayeti Hakim *Mustedrek’ine* (ö.405/1014) alarak sahih olduğunu dile

122 İbn Manzur, *Lisanu’l-Arab*, VI, 181.

123 İbn Manzur, *Lisanu’l-Arab*, XII, 424-425.

124 İbn Kayyim el-Cevzîye, *Zâdu’l-Meâd fi Hedy-i Hayri’l-’Ibâda*, g.e., I, 34.

125 Muslim, *el-Câmiu’s-Sahih*, 15, Hacc, 83, Hadis No. 451, II, 990; İbn Mace, *es-Sunen*, 32, Libas, 14, Hadis No. 3584, II, 1186; Ebu Davud, *es-Sunen*, 26, Libas, 21, Hadis No. 4076, IV, 340.

126 en-Nesai, *es-Sünen*, 48, Zîne, 108, VIII, 211.

127 Muslim, *el-Câmiu’s-Sahih*, 15, Hacc, 83, Hadis No. 453, I, 990; İbn Mace, *es-Sunen*, 32, Libas, 14, Hadis No. 3587-3588, II, 1186.

128 Ebu Davud, *es-Sunen*, 26, Libas, 21, Hadis No. 4079, II, 341.

129 Tirmizî, *es-Sünen*, 22, Libas, Hadis No. 1736, IV, 225.

130 “Sarık”, *İslam Ansiklopedisi*, Eskişehir: M.E.B. Devlet Yayınları, 1997, X, 911.

131 Aliyyu’l-Kârî, *el-Esraru’l-Merfua li’l- Ahbari’l-Mevdua*, s. 234, 235.

132 İbnu’l Cevzî, *Telbîsu İblis*, III, 45.

getirmiştir.¹³³ Fakat burada Hakim'in hadis almadaki tesâhülünü de unutmamak gerekir.

Ayrıca Suyutî'nin (ö.911/1505) *el-Câmiu's-Sağîr*'inde ve Ahmed Ziyauddin Gümüşhanevî'nin (ö.1893) *Râmuzu'l-Ehadîs* adlı eserinde sarığın faziletine dair mevzu hadisler bulunmaktadır.¹³⁴ Bütün bu rivayetler bazı müslümanların sarık takmanın faziletli olduğu görüşüne yönlendirmiştir.

Kalansuve ile ilgili rivayetlere gelince hadis mecmualarında yer alan bu nakillerde çelişkiler bulunmaktadır. Şöyle ki biraz sonra nakledeceğimiz rivayetlerden de anlaşılcağa üzere bir yandan müslümanların onu giymemeleri istenirken diğer taraftan Hz. Peygamber'in onu giydiği nakledilmiştir.

Ebu Davud (ö.275/889) ve et-Tirmizî'de (ö.279/892) yer alan bir rivayet şöyledir: Ali İbn Rukane babasından rivayet etmektedir: Rukane Hz. Peygamber ile gürüşti. Peygamber onu yendi ve şöyle dedi: "Bizimle müşrikler arasındaki fark kalansuve üzerindeki sarıktır."¹³⁵

el-Azimâbâd'i (ö.1329/1911) de hadis ile ilgili olarak şunları kaydetmektedir: "Müslümanlar kalansuve giyip üzerine sarık takarlardı. Sadece kalansuve takmak ise müşriklerin adetidir. Allah Rasûlü sarığın altına kalansuve takardı sarıksız kalansuve taktığı görülmemiştir."¹³⁶

Müslümanların kalansuve ve sarık kullandıklarını anlatan bir söz de el-Hasan el-Basrî'nin şu sözüdür: "Başlarında sarık ve kalansuve bulunan bir topluluk secde ediyorlardı."¹³⁷

İbn Abbas da kişinin namaz kılarken yapabileceği hareketleri anlatırken, namazda kalansuvesi düşen bir müslümanın eliyle onu yerine koyabileceğini belirtmektedir.¹³⁸ Yine İbn Abbas'ın şu sözleri *Avnu'l-Ma'bûd*'da yer almıştır: "Hz. Peygamber sarığın altına kalansuve giyerdi. Bazen sarıksız giyer, bazen de kalansuvesiz sarık sarardı. Kalansuveleri Yemen işi olup beyaz renkli idi. Bazen kalansuvesini namaz kılarken çıkarır ve önüne sutre yapardı".¹³⁹

¹³³ Hakim, *el-Mustedrek*, Libas, IV, 193.

¹³⁴ Suyutî, *el-Câmiu's-Sağîr*, II, 59; Gümüşhanevî, *Râmûzu'l-Ehadîs*, s. 227, 291, 310, 317. Hadis olduğu söylenen ama aslında mevzû olduğu birçok mevzûât müellifince açıkça ifade edilmiş olan sözler şunlardır: "Sarık Arapların tacıdır." "Sarıkla (nafile olsun farz olsun) kılınan namaz sarıksız kılınan yirmibeş namaza denktir." "Sarıkla kılınan Cuma Namazı sarıksız kılınan yetmiş Cuma Namazına denktir. Sarıkla kılınan iki rekat namaz, sarıksız kılınan yetmiş rekattan daha efdaldir." Aynı sözler Aliyyu'l-Kârî'nin *Mevzûât*'ında mevzû hadis olarak zikredilmiştir. Bkz. Aliyyu'l-Kârî, *el-Esraru'l-Merfua li'l- Ahbari'l-Mevdua*, s. 234-235.

¹³⁵ Ebu Davud, *es-Sunen*, 26, Libas, 21, Hadis No. 4078, IV, 341; et-Tirmizî, *es-Sunen*, 22, Libas, 42, Hadis No. 1784, IV, 238.

¹³⁶ el-Azimabâdî, *Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Sunen-i Ebî Davud*, , XI, 129.

¹³⁷ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 8, Salat, 23, I, 101.

¹³⁸ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, 21, el-Amelu fi's-Salat, 1, II, 58.

¹³⁹ el-Azimabâdî, *Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Sunen-i Ebî Davud*, , XI, 130.

Hz. Ömer'in rivayet ettiği hadis şöyledir: Rasulullah'ın şöyle dediğini işittim: "Şehitler dörtttür. Düşmanla karşılaşıp ölünceye kadar Allah'a sadık kalan sağlam inançlı mümin kişi ki kendisine kıyamet gününde halkın gözlerini şöyle kaldırıp işte odur dediği kişidir" derken başını öyle kaldırdı ki kalansuvesi düştü. Fudale (hadisin ravisi): "Düşen kalansuve Resulullah'ın mı idi yoksa Ömer'in kalansuvesi miydi bilemiyorum" dedi.¹⁴⁰

Bütün rivayetlerden şu sonuca ulaşabiliriz. Allah Rasülü kalansuve ve sarık kullanmıştır. Hatta kalansuvesi beyaz renkli olup Yemen işi idi. İbnu'l-Esir, (ö.630/1233) Hz. Peygamber'in sarığının isminin es-Sehab olduğunu zikretmektedir. Sonuç olarak kalansuve yani serpuş veya takke denilen baş giysisi ve sarık kullanılmıştır. Bu iki baş giysisi Allah Rasûlü tarafından bazen ikisi birlikte bazen de ayrı ayrı kullanılmıştır. Zikrettiğimiz Rukâne hadisi bunun delilidir. Bu iki baş giysisi iklim itibarı ile sıcak bir ülke olan Arabistan'da sıcaktan korunmak için gerekli olan örtülerdir. Avnu'l-Ma'bûd'da müşriklerin sadece kalansuve kullandıkları dile getirilmiş ise de bunun zayıf bir rivayet olduğu da zikredilmiştir.¹⁴¹ Ayrıca sarık ile ilgili mevzu hadisler de bulunmaktadır. Sarığın bir baş giysisi olarak kullanılması onun dini bir nitelik taşımasından değil bölgenin coğrafi konumu ve ikliminden kaynaklanmaktadır.

Sonuç

İzar ve rida Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde yaygın olarak kullanılmaktaydı. Çünkü bu kıyafet her zaman kullanılmaya müsaitti. İzar belden topuklara veya baldırlara kadar uzunluğu bulunan tek parçadan oluşan ve peştemalı andıran giysidir. Bedenin üst tarafı ise rida adı verilen kumaş parçası ile örtülmekteydi. Bunların yaygın bir şekilde kullanılması bölgenin ikliminden kaynaklanmış olabilir.

Yine Hz.Peygamber döneminde kullanılagelen kamîs, bugün gömlek diyebileceğimiz ama daha uzun ve pamuktan mamuldür. Giysi kollu, ön tarafı kapalı olup diğer kıyafetlerin altına da giyilebilirdi.

Yukarıda saydığımız giysiler genel manada her zaman giyilebilen kıyafetlerdendir. Zaten O'nun döneminde iş veya ev giysisi diye bir ayırımdan söz etmemiz mümkün görünmemektedir. O'nun özel günlere ait ayrıca özel bir giysisi bulunmamaktaydı. Ancak misafirini karşılarken, düğün, bayram vb. kutlamalarda en güzel elbisesi giymeye özen gösterirdi. Gazvelerde hareket etmeyi kolaylaştırması amacıyla kolları dar ve yırtmaçlı elbiseler kullanmıştır. Gösterişli, ancak kral ve hükümdarların giyebileceği elbiseleri giymekten de kaçınmıştır. Bu nedenle kendisine hediye edilen çok kıymetli taylasanı (kaftanı) giymeyi reddetmiş onu başkalarına verdirmiştir.

¹⁴⁰ et-Tirmizî, *es-Sunen*, 20, Fedailu'l-Cihad, 14, Hadis No. 1644, IV, 178.

¹⁴¹ el-Azımabâdî, *Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Sunen-i Ebî Davud*, , XI, 130.

Kaynakça

- Akyüz, Hüseyin, *Nebevi Öğretide Estetik Anlayış*, Ankara: Fecr Yayınları, 2016.
- , "Hz.Peygamberin Hadislerinde Renklerin Dili", Erzurum: *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41 (2014).
- Aliyyu'l-Kârî, Nureddin Ali b. Muhammed b. Sultan. *el-Esrâru'l-Merfûa fi'l-Ahbari'l-Mevdûa*, tahk. Muhammed b. Lutfi es-Sabbâğ, Beyrut: Mektebu'l-İslâmî, 1986.
- el-Aynî, Bedruddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed, *Umdetu'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, I-XV, Beyrut: Daru İhyâi't-Turasi'l-Arabî, 1351.
- el-Azimâbâdî, Ebu't-Tayyib Muhammed Şemsu'l-Hakk, *Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Sunen-i Ebî Davud*, Beyrut: Daru'l-Fikr, 1979.
- Bayraktar, İbrahim, *Hz. Peygamber'in Şemali*, İstanbul: Seha Neşriyat, 1992.
- el-Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim el-Cu'fî, *el-Câmiu's-Sahih*, İstanbul: Çağrı Yayınları, I-VIII, 1992.
- Davudoğlu, Ahmed, *Sahih-i Muslim Tercume ve Şerhi*, I-XII, İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1983.
- Ebû Davud, Suleyman b. el-Eş'as, *es-Sunen*, I-V, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Güler, Zekeriya, "Tahnik", *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, XXIX, 416.
- el-Hamevî, Şihabuddin, Ebu Abdullah Yakut b. Abdullah, *Mu'cemu'l-Buldan*, I-V, Beyrut: Daru İhyâi't-Turasi'l-Arabî, 1979.
- Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi* (çev. Salih Tuğ) I-II, İstanbul: İrfan Yayıncılık, 1911.
- Hatipoğlu, Haydar, *Sunen-i İbn Mace Tercume ve Şerhi*, I-X, İstanbul: Karaman Yayınları, 1992.
- el-Hattâbî, Ebu Süleyman Muhammed b. Muhammed, *Meâlimu's-Sunen*, I-VIII, tahk. Muhammed Hamid, Basım y.y., trz.
- İbn Ebî Hatim er-Râzî, Ebu Muhammed Abdurrahman Muhammed b. İdris, *Kitabu'l-Cerh ve't-Ta'dil*, I-IX, Beyrut: Daru İhyâi't-Turasi'l-Arabî, 1952.
- İbn Hacer, Ahmet b. Ali el-Askalânî, *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahabe*, I-VII, Beyrut: Daru'l-Kutubil-İlmiyye, trz.
- , *Fethu'l-Bârî Şerhi Sahihî'l-Buhârî*, tahk. Abdülaziz b. Abdullah b. Baz, I-XII, Müessesetu İdaratül Buhusu'l-İslamiyye, trz.
- , *Tehzibu't Tehzib*, I-XII, Beyrut: Daru's-Sadr, 1325.
- İbn Hanbel, Ahmed, *el-Musned*, I-VI, İstanbul: Ofset Çağrı Yayınları, 1992.
- İbn Hişam, Ebu Muhammed Abdulmelik, *es-Sîretun-Nebeviyye*, tahk. Mustafa es-Sıka, I-IV, Basım yy.: Turasu'l-İslamiyye, trz.
- İbn Kayyım, Ebu Abdullah Şemsuddin el-Cevzîyye, *Zâdu'l-Meâd fi Hedy-i Hayri'l-'Ibâd*, I-IV, Mısır, 1973.
- İbn Mâce, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid, *es-Sunen*, I-II, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- İbn Manzur, Ebu'l-Fadl Cemaleddin Muhammed b. Mukrim el-Efriki, *Lisanu'l-Arab*, I-XIV, Beyrut: Daru's-Sadr, trz.
- İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kebîr*, I-IV, Kahire: Lecnetu Neşr es-Sakafî el-İslamiyye, 1358.
- İbnu'l Esîr, İzzuddin İbn el-Esir Ebi'l-Hasen Ali İbn Muhammed el-Cezeri, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, I-VII, Kahire, 1970.

- , *en-Nihaye fi Garibi'l-Hadis*, I-IV, Kahire, 1318.
- İbnu'l Cevzî, Ebu'l-FerecAbdurrahman b. Ali Muhammed el-Cezerî, *Telbîsu İblis*, (tahk. Eyman Salih), Kahire: Daru'l-Hadis, 1995.
- , *Kitabu'l-Mevduat*, I-III, Basım yy: Daru'l-Fikr, tarihsiz.
- İslam'da Kılık Kıyafet ve Örtünme*, İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, 1991.
- el-Kastalânî, Ebu'l-Hasan Şihabuddin Ahmed b. Muhammed, *İrşâdu's-Sârî Şerhu Sahihi'l-Buhârî*, I-X, Beyrut: Daru İhyâi't-Turasi'l-Arabî, tarihsiz.
- Koçaşlı, İbrahim, *Sunen-i Ebî Davud*, I-X, İstanbul: Milli Gazete Yayınları, 1995.
- Köksal, M. Asım, *İslam Tarihi*, I-XI, İstanbul: Şamil Yayınevi, tarihsiz.
- Köycü, Erdoğan, *Hız.Peygamberin Vasıfları*, Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi 1, 2014.
- Malik b. Enes, *el-Muvatta'*, (tahk. M. F. Abdulbaki), I-II, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- el-Mubârekfûrî, Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim, *Tuhfetu'l-Ahvezî*, I-IV, Paris: tarihsiz.
- Muhammed Fuat, Abdulbakî, *Mu'cemu'l-Müfehres li Elfazil-Kur'an*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1988.
- Muslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccac el-Kureyşî, *el-Camiu's-Sahih*, I-III, (tahk. Abdulbakî), İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- en-Nesâî, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, *es-Sunen*, I-VIII, İstanbul: Çağrı Yayınları 1992.
- en-Nevevî, Ebu Zekeriyya Muhyiddîn b. Şeref, *el-Minhac Şerhu Sahih-i Muslim*, I-XVIII, Basım yy: Daru'l-Fikr, tarihsiz.
- , *Tehzibu'l Esmâ' ve'l-Lugât*, Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye,I-IV,Beyrut: tarihsiz.
- Râgıb el-İsfehânî, Huseyn b. Muhammed, *El-Mufredât fi Garibi'l-Kur'an*, İstanbul: Daru Kahraman, 1986.
- Sofuoğlu, Mehmed, *Sahih-i Müslim ve Tercemesi*, İstanbul: İrfan Yayıncılık, tarihsiz.
- es Suyûtî, Cemaleddin Abdurrahman, *Zehru'r-Rubâ ale'l-Mücteba*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- , *Esbab-u Vurudi'l-Hadis*, tahk. Yahya İsmail, Medfnetu'l-Munevvera: Dâru'l-Vefâ, 1988.
- , *el-Câmiu's-Sağîr fi Ehâdisi'l-Beşîr ve'n-Nezîr*, I-II, Mısır: Matbaatu'l-Meymeniyeye, tarihsiz.
- es-Sindî, Ebu'l-Hasan Nureddin b. el-Hadî, *Sunenu'n-Nesâî Haşiyesi*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylu'l-Evtar min Ehadisi Seyyidi'l- Muhtar*, I-VIII, Beyrut: Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, tarihsiz.
- et-Tirmizî, Ebu İsâ Muhammed b. İsâ, *es-Sunen*, I-V, İstanbul: Çağrı Yayınları,1992.